

Signalenlijst kindermishandeling 0-4 jarigen

Voorwoord

Als een kind mishandeld, verwaarloosd en/of misbruikt wordt, kan hij signalen uitzenden. Het gebruik van een signalenlijst kan zinvol zijn, maar biedt ook een zekere mate van schijnzekerheid. De meeste signalen zijn namelijk stressindicatoren, die aangeven dat er iets met een kind aan de hand is. Dit kan ook iets anders zijn dan kindermishandeling (echtscheiding, overlijden van een familielid, et cetera). Als er veel signalen van deze lijst op een kind van toepassing zijn, hoe groter de kans dat er sprake kan zijn van kindermishandeling.

Het is niet de bedoeling om aan de hand van een signalenlijst het 'bewijs' te leveren van de mishandeling. Het is wel mogelijk om een vermoeden van mishandeling meer te onderbouwen naarmate er meer signalen uit deze lijst geconstateerd worden. Een goed beargumenteerd vermoeden is voldoende om in actie te komen! Volg daarin het opgestelde protocol ten aanzien van vermoedens van kindermishandeling.

De signalen die in deze lijst worden vermeld, hebben betrekking op alle vormen van mishandeling. Aan het einde van de lijst zijn nog enkele signalen opgenomen die meer specifiek zijn voor seksueel misbruik. Om een duidelijk beeld te krijgen van wat er aan de hand zou kunnen zijn, is het van belang de hele context van het gezin erbij te betrekken. Daarom worden ook een aantal signalen van ouders en gezin genoemd. Als beroepskracht kun je altijd overleggen met het Advies- en Meldpunt Veilig Thuis over signalen die zorgen baren, bijvoorbeeld blauwe plekken op vreemde plaatsen.

1. Psychosociale signalen

Ontwikkelingsstoornissen

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Achterblijven in taal-, spraak-, motorische, emotionele en/of cognitieve ontwikkeling			
Schijnbare achterstand in verstandelijk ontwikkeling			
Regressief gedrag			
Niet zindelijk op een leeftijd waarop het verwacht mag worden			

Relationele problemen ten opzichte van de ouder/verzorger

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Totale onderwerping aan de wensen van de ouder/verzorger			
Sterk afhankelijk gedrag ten opzichte van de ouder/verzorger			
Onverschilligheid ten opzichte van de ouder/verzorger			
Het kind is bang voor ouder/verzorger			
Het kind vertoont een heel ander gedrag als ouder/verzorger in de buurt is			

Relationele problemen ten opzichte van andere volwassenen

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Het kind houdt zich opvallend stijf als hij opgepakt wordt			
Het kind bevriest bij lichamelijk contact			
Het kind is een allemansvriend			
Het kind heeft een lege blik in zijn ogen en vermijdt oogcontact			
Het kind is waakzaam, wantrouwend			
Het kind houdt zich opvallend stijf als hij opgepakt wordt			

Relationele problemen ten opzichte van andere kinderen

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Het kind speelt niet met andere kinderen			
Het kind is niet geliefd bij andere kinderen			
Het kind is wantrouwend			
Het kind trekt zich terug in zijn eigen fantasiewereld			
Het kind speelt niet met andere kinderen			

Gedragsproblemen

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Plotselinge gedragsverandering			
Geen of nauwelijks spontaan spel, geen interesse in spel			
Labil, nerveus			
Depressief			
Angstig			
Passief, in zichzelf gekeerd, meegaand, apathisch, lusteloos			
Agressief			
Hyperactief			
Niet lachen, niet huilen			
Niet tonen van gevoelens, zelfs niet bij lichamelijke pijn			
Eetproblemen			
Slaapstoornissen			
Vermoeidheid, lusteloosheid			

2. Medische signalen

Lichamelijke kenmerken (specifiek voor lichamelijke mishandeling)

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Blauwe plekken			
Krab-, bijt- of brandwonden			
Botbreuken			
Littekens			

Voedingsproblemen

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Ondervoeding			
Voedingsproblemen bij baby's			
Steeds wisselen van voeding			
Veel spugen			
Matig groeien, ondanks voldoende hoeveelheid voeding			
Weigeren van voeding			
Achterblijven in lengtegroei			

Verzorgingsproblemen

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Slechte hygiëne			
Ernstige luierslag			
Onvoldoende kleding			
Onvoldoende geneeskundige en tandheelkundige zorg			
Veel ongevallen door onvoldoende toezicht			
Herhaalde ziekenhuisopnamen			
Recidiverende ziekten door onvoldoende zorg			

3. Kenmerken ouders-verzorgers/gezin

Ouder/verzorger/-kind relatiestoornis

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Het kind wordt als een 'postpakketje' gedragen			
Het kind wordt niet getroost als hij huilt			
De ouder/verzorger klaagt overmatig over het kind			
De ouder/verzorger heeft irreële verwachtingen ten aanzien van het kind			
De ouder/verzorger toont weinig belangstelling voor het kind			

Signalen ouder/verzorger

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Geweld in eigen verleden			
Apathisch en (schijnbaar) onverschillig			
Onzeker, nerveus en gespannen			
Onderkoeld brengen van eigen emoties			
Negatief zelfbeeld			
Steeds naar andere artsen/ziekenhuizen gaan ('shopping')			
Afspraken niet nakomen			
Het kind opeens van peuterspeelzaal/kinderdagverblijf weghalen			
Aangeven het bijna niet meer aan te kunnen			
De ouder/verzorger heeft psychiatrische problemen			
Een verslaafde ouder/verzorger			

Gezinskenmerken

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
'Multiprobleem' gezin			
Ouder/verzorger die er alleen voorstaat			
Regelmatig wisselende samenstelling van gezin			
Isolement			
Vaak verhuizen			
Sociaaleconomische problemen: werkloosheid, slechte behuizing, migratie, et cetera			
Veel ziekte in het gezin			
Draaglast gezin is groter dan de draagkracht			
Geweld wordt gezien als middel om problemen op te lossen			

4. Signalen specifiek voor seksueel misbruik

Lichamelijke kenmerken

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Verwondingen aan genitaliën			
Vaginale infecties en afscheiding			
Jeuk bij vagina en/of anus			
Problemen bij het plassen			
Recidiverende urineweginfecties			
Pijn in de bovenbenen			
Pijn bij lopen en/of zitten			
Seksueel overdraagbare ziekten			

Gedragsproblemen (afwijkend seksueel gedrag)

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Excessief en/of dwangmatig masturberen			
Angst voor lichamelijk contact of juist zoeken van seksueel getint lichamelijk contact			
Niet leeftijdsadequaate seksueel spel			
Niet leeftijdsadequate kennis van seksualiteit			
Angst om zich uit te kleden			
Angst om op de rug te liggen			
Negatief lichaamsbeeld: ontevredenheid over, boosheid op of schaamte voor eigen lichaam			
Schrikken bij aangeraakt worden			
Houterige motoriek (onderlichaam 'op slot')			
Geen plezier in bewegingsspel			

Relationele problemen

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Angst voor mannen of vrouwen in het algemeen of voor een man of vrouw in het bijzonder			

5. Signalen specifiek voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld

Gedragsproblemen

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Agressie: kopiëren van gewelddadig gedrag van ouder/verzorger (sommige kinderen, met name jongens kopiëren het gedrag van hun vader door hun moeder of jongere broertjes/zusjes te slaan)			
Opstandigheid			
Angst			
Negatief zelfbeeld			
Passiviteit en teruggetrokkenheid			
Zichzelf beschuldigen			
Verlegenheid			

Problemen in sociaal gedrag en competentie

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
Wantrouwen ten aanzien van de omgeving			
Gebrek aan sociale vaardigheden			

6. Signalen specifiek voor het syndroom van Münchhausen by Proxy (MBPS)

Het syndroom Münchhausen by Proxy is een ernstige vorm van kindermishandeling. Degene met dit syndroom [vaak de moeder], komt liefdevol en bezorgt over, zoekt zeer regelmatige intensieve medische hulp voor een kind, maar is zelf degene die het kind bewust ziek maakt. Dit door toediening van middelen, het toebrengen van verwondingen of infecties. MBPS kan zeer ingrijpende vormen aannemen: ca. 10% van de kinderen overlijdt aan de gevolgen van MBPS.

Signalen die kunnen duiden op dit syndroom

Omschrijving	Ja	Nee	Toelichting
De onderzoeksgegevens kloppen niet met het ziektebeeld			
De medische gegevens over eerdere behandelingen is moeilijk te verkrijgen			
De symptomen verdwijnen wanneer ouder/verzorger en kind worden gescheiden			
Een broertje of zusje is overleden of eveneens vaak ziek			
De moeder schrikt niet terug voor ingrijpende onderzoeken of het onder narcose brengen van het kind en dringt daar zelfs op aan			
De voorvallen vinden in de avonden en weekenden plaats waarbij een beroep wordt gedaan op andere artsen			
De volgende klachten worden gepresenteerd: bewusteloosheid, insulten, apneu, diarree, overgeven, koorts, lethargie			
Het kind heeft een aanzienlijke ziektegeschiedenis met steeds andere klachten			
De moeder is werkzaam in de gezondheidszorg of beschikt over een zeer grote medische kennis			
Het verhaal van de moeder bevat kleine tegenstrijdigheden			
Er wordt vaak van arts gewisseld			

Bij een postnatale depressie bij de moeder, wiegendood of een kind dat niet goed groeit is de moeder vaak dankbaar als ze ontlast wordt van de zorg voor hun kind, terwijl een MBPS-moeder die zorg niet wil uitbesteden.